

EMPATI

Nr 3 - 2015

Suzanne Osten gör barnfilm om psykos

FORSKNING: Nytt fokus på de svårast sjuka
PSYKIATRI: Svåra missförhållanden i Skåne
EKONOMI: Förslag till ny lagstiftning om god man

schizofreniförbundet

Utgivare

Intresseförbundet för personer med schizofreni och liknande psykoser, Schizofreniförbundet

Ansvarig utgivare

Margaretha Herthelius
förbundsordförande

Adress

Schizofreniförbundet
Hantverkargatan 3G
112 21 Stockholm
tel 08-545 559 80
fax 08-545 506 00
office@schizofreniforbundet.se
www.schizofreniforbundet.se

Redaktör/redaktion

Kristina Kleinert
red@schizofreniforbundet.se
08-545 559 84

Redaktionsråd

Margaretha Herthelius
Åsa Konradsson Geuken
Ingrid Lindholm

Layout

Kristina Kleinert

Omslag

Foto: Kristina Kleinert

Tryck

Exakta Print

Antal nummer

Fyra nummer per år.

Upplaga

4000 ex

Prenumeration

250 kr per år

Manusstopp

Nr 4, 2015
Manusstopp 20 november
I brevlådan 11 december

Insändare

Max 800 tecken.

Villkor

Gästskribenter står själva för sina åsikter. Redaktionen ansvarar inte för insänt material. Redaktören tar sig frihet att redigera.

Annonser

08-545 559 84
red@schizofreniforbundet.se

ISSN 2001-709X

Vi satsar på barn till de svårast sjuka

Margaretha Herthelius
Ordförande Schizofreniförbundet

□ början av 90-talet skrev en god vän och jag en rapport om hur situationen såg ut för allvarligt psykiskt sjukas anhöriga och deras gemensamma barn. Vi vände oss till olika psykiatriska mottagningar i Stockholms län. Där fick vi som regel följande typer av svar: "Du förstår, de har inga barn eller om de har barn, så bor de inte tillsammans med sina barn, så det är egentligen inget problem".

Det kändes väldigt konstigt. Jag satt under denna tid i styrelsen på Fountain House. När jag där frågade medlemmarna, om de hade några barn, svarade åtminstone en tredjedel, att de hade barn.

Eftersom jag vid denna tidpunkt också satt som ledamot i Stockholms läns landsting, skrev jag utifrån vår rapport en motion om att landstinget borde ge stöd åt anhöriga till psykiskt sjuka och att man borde ge stöd åt psykiskt sjukas minderåriga barn.

Schizofreniförbundet stödjer Suzanne Ostens filmprojekt "Flickan, mamman och demonerna" med 300 000 kronor.

Motionen bifölls, men hamnade dessvärre sedan i tjänstemännens byrålådor.

Några år senare fick jag möjlighet att lägga en motion, om att alla politiska beslut skall prövas mot Barnkonventionen. Motionen bifölls och man har sedermera sett till att leva upp till beslutet, vilket känns glädjande.

Den verkliga dörröppnaren för de svårt psykiskt sjukas minderåriga barn blev Suzanne Osten 1998 med boken och pjäsen "Flickan, mamman och soporna". Plötsligen blev de här barnen synliga i vuxenvärlden.

Det känns därför särskilt roligt, att vi nu från Schizofreniförbundet får möjlighet att stödja Suzannes filmprojekt, "Flickan, mamman och demonerna" som bygger på Suzannes tidigare bok.

Det här blir en film som framför allt vänder sig till barn. De barn, som har psykiskt sjuka föräldrar får nu se, att "jag är inte ensam, det finns andra barn, som har det som jag". Det är inte farligt. Det är inte "skämmigt" och det finns vuxna, som kan hjälpa mig och mamma/pappa.

Förhoppningsvis skapar filmen också förståelse hos drabbade barns kamrater och deras föräldrar och lärare. ■

*Er nya förbundsordförande
Margaretha Herthelius*

Stoppa systemfelet i välfärden

Lennart Lundin

Förste vice ordförande Schizofreniförbundet

Jag har ägnat hela mitt yrkesverkssamma liv åt att arbeta med rehabilitering och stöd till människor med allvarlig psykisk sjukdom. I tunga stunder tänker jag att på min gravsten ska stå: "Här vilar en man som ödde bort sitt liv på samverkan."

Under många år har bristen på samordning och ansvarsfördelning varit i fokus. Rikspolitikerernas våndor syns i de mer eller mindre desperata åtgärder som de vidtagit. Man har försökt styra upp planeringen på individnivå och försökt övertala parterna att träffa avtal på organisationsnivå.

Ett sådant totalt verkningslöst avtal är det som (med hjälp av Psykiatrisamordnarens jurist) skrevs mellan Psykiatri Sahlgrenska i Göteborg och Centrumstadsdelen.

Efter tre år och lika många chefsbyten på kommunsidan kände den fjärde chefen inte till avtalet och ansåg sig inte bunden av det. Statens psykiatrisamordnare Anders Printz sa offentligt på min fråga, att det var självklart att ett sådant avtal inte gällde. Det var tjänstemän som skrivit under. Inte politiker som det borde varit.

Vad ska vi då göra för att komma ur detta trask? Ja, inte mer av samma som verkar vara sjukvårdsminister Gabriel Wikströms enda lösning. Vi måste börja med att erkänna att det rör sig om ett fundamentalt systemfel som inte låter sig lappas. Vi kan inte heller vänta på det attitydskifte som Wikström önskar. Jag hoppas att han inte menar att de katastrofala resultaten beror på att de som jobbar aktivt med denna grupp har felaktiga attityder.

Någon organisation måste få ett tydligt ansvar för att samordna insatserna. Redan i psykiatriutredningen för 26 år sedan framgår att utöver behov av att samordna socialtjänst och sjukvård, måste också de statliga insatserna från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen inkluderas. ■

Alarmerande siffror om barn till psykiskt sjuka föräldrar

20 procent av barn till psykisk sjuka föräldrar lämnar grundskolan utan behörighet. Motsvarande siffra för hela den undersökta gruppen var 11,8 procent.

En rapport som Socialstyrelsen beställt av Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) visar att barn ofta uppmärksammas först när de får egna problem och symtom, vilket är alldeles försent, enligt Socialstyrelsen.

Yrkesgrupper som möter dessa barn bör ge hjälp med skolarbete och läxläsning.

Ing-Marie Wieselgren, psykiatrisamordnare på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), säger att arbetet kring utsatta barn kan bli bättre på flera punkter. Bland annat bör barnen erbjudas stöd i samtalsgrupper enbart för barn.

Många kommuner erbjuder stödgrupp, men det är inte tillräckligt om inte hela familjen ges samordnat stöd, enligt Socialstyrelsen.

Ett genomgående mönster för samtliga grupper av barn som anhöriga är dock att föräldrarnas egen utbildningsbakgrund har större betydelse för barnets skolprestationer än föräldrarnas sjukdom eller död. ■

Text: Kristina Kleinert

Ladda ner hela rapporten på Schizofreniförbundets hemsida på *Start-sidan* under *Läs mer*.

Annons

Vad betyder värdighet för dig?

10 oktober är det World Mental Health Day och årets tema är "Min värdighet".

(H)järnkoll manifesterar över hela landet. Ta kontakt med din förening eller (H)järnkoll regionalt och var med DU också.

Dela gärna i sociala medier med #minvärdighet

(H)JÄRNKOLL

Psykiska olikheter – lika rättigheter

FRÅGA JURISTEN

Varning för oseriösa långgivare och försäljare

” Min bror har tagit ett telefonlån och nu vill banken att han ska amortera. Men han har inga pengar. Ska jag betala?”

Juristen svarar:

Det finns en företeelse som kallas snabb lån eller telefonlån som blivit populära under senare år. Med bara ett telefonsamtal kan den som inte har någon betalningsanmärkning men en fast inkomst från exempelvis pension eller sjukersättning få låna kanske 10-15 tusen kronor till räntor som under mina studieår hade kallats för ocker. Det är tyvärr inte ovanligt att vår intressegrupp tecknar sådana lån och ofta är det inte de själva som vill åt pengarna utan s.k. kamrater som är spärrade för lån och som lurar offret att teckna lånet.

Vid flera tillfällen har jag talat med medlemmar som råkat ut för detta och mina råd har alltid varit desamma. Betala aldrig innan ni talat med långgivaren. Mycket beror naturligtvis vem denne är men om exempelvis en anhörig går in och betalar en amortering är det inte uteslutet att långgivaren blir kaxig och tänker ” här finns det pengar och betalningsförmåga ”. Vid samtalet med långgivaren bör man omgående göra klart för denne att avtalet ingåtts under inflytande av psykisk sjukdom.

Går det inte att komma till en lösning med långgivaren får man hävda att avtalet är ogiltigt med stöd av 1924 års lag (SFS 1924:323) om verkan av avtal, som slutits under inverkan av en psykisk störning. Detta brukar ta skruv men man får vara beredd på att motparten begär att man skall styrka att undertecknaren varit påverkad av psykisk sjukdom. Jag har varit med om att man använt läkarintyg eller journalutdrag från behand-

ling på sjukhus och det har fungerat bra. Det går dock inte hur många gånger som helst och har man en anhörig som återfaller i att ta vårdslösa krediter får man försöka hitta andra metoder att förhindra detta.

Jag har hittills inte varit med om att något ärende enligt ovan gått till betalningsföreläggande och det kan förhoppningsvis bero på att kreditgivarna finner det lite ”skämmigt” att kräva fullgörande av ett avtal som ingåtts med en psykiskt sjuk person.

Jag har under våren även kommit i kontakt med en familj som har drabbats av överambitiösa telefonförsäljare. De har en dotter i trettioårsåldern som flera gånger gjort oövertänkta inköp av telefonförsäljare. Kvinnan är sjuk sedan tonåren, har eget boende och den telefonutrustning som hon behöver, men likväl tubbades hon att teckna ett nytt abonnemang och köpa nya tillbehör.

Föräldrarna kontaktade operatören, en av de stora här i landet, och begärde att avtalet skulle annulleras. De blev i ock för sig väl mottagna men ingenting hände mer än att de bollades runt i det stora företaget och de första räkningarna började komma. Modern som hade en fullmakt för sin dotter skrev då igen till operatören och begärde att avtalet skulle rivas med stöd av 1924 års lag (SFS 1924:323).

Svaret kom snabbt. Operatören gick med på att avtalet var ogiltigt och skulle hämta de tillbehör som redan levererats till kunden. ■

Per Scholtz, förbundsjurist, svarar på medlemmarnas frågor.

INSÄNDARE

Komplettering och förtydligande av referatet i Empati nr 2 -15 från Örebrokongressens val av styrelse för Schizofreniförbundet maj -15:

Referatet ger en oklar bild av hur motförslaget presenterades och dess innehåll som delades ut i papperskopia till samtliga kongressledamöter.

Som ytterst ansvarig för presentationen av detta vill jag nämna följande: Det motförslag jag presenterade baserades på önskemål och frustration från medlemmar över hela landet inför att två nyckelpersoner saknades i valberedningens förslag, utan att de uttryckt önskan om att avgå ur styrelsen men att de stod öppna för ändrade positioner inom denna.

Innehållet i förslaget jag gav gjorde ingen skillnad på valberedningens namngivna personer förutom ett par ommöbleringar beträffande positioner samt – viktigast av allt – att avgående ordförande Per Torell kvarstår som ordinarie styrelseledamot och att Ulla Elfving-Ekström fortsätter som 2:e vice ordförande. Detta innebär en länkning mellan tidigare erfarenheter och påbörjade projekt samt en välbehövlig förstärkning av antal styrelseledamöter.

Kongressen visade tydligt i sitt val att man ville ha denna lösning som ger både kontinuitet och förnyelse. Formuleringen i referatet att ”mötet valde slutligen att kompromissa” är något missvisande – resultatet av röstningen innebär att motförslaget togs i sin helhet.

*Med vänlig hälsning,
Monica Beckman
Ordförande i IFS Stockholms-
distriktet*

Christoffer Rahm forskar på patienter som inte svarar på neuroleptika. Schizofreniförbundet gav ett stipendium som möjliggjorde hans arbete på Melbourne Neuropsychiatry Center där man länge forskat på de svårast sjuka.

Han intresserar sig för de svårast sjuka

I ett par decennier har de nyinsjuknade patienterna i psykos fått mest uppmärksamhet, både forskningsmässigt och kliniskt. Men nu börjar fokus att skifta.

Allt fler forskare och kliniker intresserar sig för de patienter som är svårast sjuka, de som har mångårig schizofreni och som inga mediciner biter på. Det menar Christoffer Rahm som är forskare inom området schizofreni.

Den nya trenden är tydlig inte minst i Melbourne, Australien, en stad som länge legat mycket långt fram i både forskningen och det kliniska omhändertagandet av psykospatienter, och som flera gånger varit först med nya typer av satsningar inom psykosområdet.

Forskaren Christoffer Rahm har arbetat ett och ett halvt år på Melbourne University i en forskargrupp som ägnar sig åt denna patientgrupp.

Schizofreniförbundet valde att stödja hans forskning i Melbourne med ett arbetsstipendium.

– För mig är det mycket me-

ningsfullt att ägna mig åt de svårast sjuka. Det har länge varit fokus på de nyinsjuknade och det psykosociala omhändertagandet av dem. Men i gruppen som befinner sig i andra änden av sjukdomskarriären finns så otroligt mycket som behöver göras. Man behöver bli bättre på att redan tidigt förstå vilka som riskerar kronisk sjukdom.

– Vården behöver bli bättre på att välja mediciner och omhändertagande på ett skraddarsytt sätt. För att nå dit behöver man forska fram mycket ny kunskap. Den forskargrupp jag arbetade med i Melbourne ägnar sig åt bland annat dessa frågor och de använder den senaste tekniken med hjärnabbildning, genetik och neuropsykologiska tester. Det tycker jag är spännande och betydelsefullt.

Christoffer Rahm och forskarteamet har undersökt ett 80-tal patienter som har så kallad terapirefraktär

schizofreni, det vill säga en form av schizofreni som inte blir bättre trots att man har testat flera olika typer av mediciner och andra terapier.

– Vi har också undersökt dessa patienters syskon, för att få en bild av personer som delar många av generna men som inte har sjukdomen. Dessutom har vi undersökt friska oberoende kontrollpersoner.

Både frågor som är kliniskt relevanta och sådana som är av intresse för andra forskare, anser Christoffer Rahm.

Resultaten har ännu inte blivit publicerade i den vetenskapliga pressen. Men det handlar om att urskilja neuro-anatomiska tecken som redan tidigt i sjukdomsutvecklingen skulle kunna tala för att någon senare i förloppet har en förhöjd risk att utveckla en terapirefraktär form av schizofreni.

– Jag har också studerat sambanden mellan vissa riskgener för psykos, neuroanatomy och symtom.

Det långsiktiga syftet med forskningen är att hitta sätt att tidigt identifiera personer som långt senare visar sig vara terapirefraktära. Då skulle man kanske kunna undvika onödiga neuroleptikabehandlingar för de som ändå inte blir hjälpta av den och istället kunna prioritera andra typer av insatser. En gren av forskningen intresserar sig också för preparatet klorazapin (Leponex) som visat sig effektivt för vissa av de svårast sjuka. ■

Text: **Kristina Kleinert**

Foto: **Benny Liberg**

Schizofrenifonden

PG 900727-9

BG 900-7279

Stöd personer som lever med schizofreni och liknande psykos.

www.schizofreniforbundet.se

Schizofreniförbundet stöder Suzanne Osten med 300 000 kronor från Schizofrenifonden för filmen "Flickan, mamman och demonerna". Filmen har premiär våren 2016. På bilden Suzanne Osten i polismössa under inspelningen.

Suzanne Osten filmar sitt livstema

Filmen handlar om den åttaåriga flickan Ti och hennes mamma som är psykotisk, det är en thriller för barn som slutar lyckligt. Suzanne känner igen allt men betonar att det är en påhittad historia.

Mamman låser in sig själv och flickan Ti i en lägenhet. Där styr demonerna. Flickan Ti kan höra mamman när hon pratar med demonerna, Ti ser mammans förändrade ansikte. Men demonerna kan Ti varken höra eller se. Utåt tvingas Ti hålla masken för att skydda sin mamma, samtidigt som hon själv håller på att gå under.

– Jag har gjort många viktiga saker men det här temat har aldrig släppt

eftersom det är mitt eget livstema, säger Suzanne Osten till Empati.

– Men min egen mamma var inte den där typen som låser in sitt barn. Hon var så utmattad, förmodligen för att hon var ensamstående och inte hade pengar och av ångesten hon hade. Så min mamma var tacksam för att jag var ute och sprang.

Fokus i filmen är kärleken till föräldern och slitningen mellan föräldrarnas bristande verklighetskontakt och verkligheten. Flickan Ti går mellan världarna, väldigt skickligt som barn kan göra.

– Demonerna i filmen är inte bara

onda, de är kul också. Några är väldigt busiga, andra är fina och uppvaktande och en demon sitter och stickar i ett skåp och skräms. En annan är vacker i vit kofta och väldigt gåtfull. Vissa demoner är direkt hotfulla och slår mamman. Och så finns det sådana som är agenter och ger mamman uppdrag.

Suzanne beskriver filmen som en thriller och kärlekshistoria. Mamman lever i ett drama som är lite färgat av kriget, agentromantik, och erotik.

Situationen blir farlig när demonerna tar över hela mammans värld. Livsfarlig. Mamman är inte mamma längre. Det är som om hon

har förvandlats till en demon. Så för att överleva tar Ti till sin fantasi och beslutar sig för att besegra mammans demoner.

När Empati är på besök filmar Suzanne något som är centralt för henne, barns behov.

– Jag försöker, utan att vara pedagogisk, att berätta hur det ska vara. Jag frågade barnen, som spelar i filmen, vad ett barn behöver. Och idag vid filmningen har de improviserat fram att barn behöver kärlek och föräldrarnas krav och renhet. Flickan Ti är väldigt skitig och försummad och har inga repliker. Jag hoppas att detta blir en scen om vad barn egentligen behöver, men också visar den otroliga lojaliteten som flickan Ti har för sin mamma, hon avslöjar ingenting.

Suzannes egen mamma fick diagnosen paranoid schizofreni till slut, dessförinnan var hon mycket deprimerad. Sjukdomen började efter skilsmässan från Suzannes far. Då, var Suzanne två år, sedan dess har hon inte sett pappan.

– Det jag minns som svårt var mammans nattliga gråtattacker. Dem kunde jag inte att stoppa. I min fantasi pågick de jämt. Det har jag plockat in i filmen. I den scenen ligger flickan och tänker att nu börjar mamma gråta igen, och då är det som om hela rummet fylls av tårar.

Suzanne Osten har filmat hela sommaren. Här med några i filmteamet.

Suzanne tror att barn är bra på att trösta men att det måste gå över annars orkar de inte.

– Jag själv fick vara glad, och påhittig och snäll när jag inte kunde trösta. Mamma sa ofta att jag var snäll. Jag tror det var en önskedröm. Frågan är om hon gjorde mig snäll.

Men jag kände mig ganska snäll och jag var kanske ganska fridsam och tog hand om mig själv.

Är man söt eller social eller verbalt begåvad så klarar man sig bäst i det här samhället under alla omständigheter, tror Suzanne.

– Jag var ingen vansinnigt söt unge men jag var absolut ingen ful unge. Jag var kontaktutvecklad och fantasirik och kul.

Suzannes mamma hotade henne med barnavårdsnämnden när hon var bråkig. Och när Suzanne blev äldre var hon så trött på det där att hon ringde barnavårdsnämnden själv.

– Jag krävde att få bli omhändertagen eftersom min pappa inte hade råd att ta emot mig. Jag kände honom inte och han hade varit med om något ruggigt i sitt privatliv. Då blev jag omhändertagen, vilket min mamma hade hotat mig med hela min uppväxt. Jag blev omhändertagen av barnavårdsnämnden när jag var 16 år.

Suzanne har tänkt många gånger att det kanske hade gått bättre om det allmänna hade gett hennes mamma lite pengar så att hon hade klarat sin mat och sin försörjning. Och gett

forts. på nästa sida >>>

FAKTA: Suzanne Osten är regissör och författare. I mer än trettio år drev hon barn- och ungdomsteatern Unga Klara på Stadsteatern i Stockholm. Suzanne har skrivit boken "Flickan mamman och soporna" som senare sattes upp som pjäs på Unga Klara. Pjäsen gästspelade i Tyskland, Kanada, Sydafrika och USA med stor framgång.

Suzanne har tilldelats många utmärkelser, där de mest aktuella under 2015 är Stig Dagermanpriset samt Allmänna Barnhusets Stora Pris, för att hon otroligt tagit barnens parti och med fingertoppskänsla skildrat barn i socialt utsatta situationer. Suzanne har under våren blivit utsedd till Sveriges första Barnfilmsambasador av Svenska Filminstitutet.

Mamman och flickan spelas av mor och dotter, Maria Sundbom och Esther Quigley.

henne en betald stödfamilj. Det hade nog varit bra.

– Men det har kommit forskning om att det är ännu värre att bli mobbad än att ha klarat sig i en utsatt situation. Att bli mobbad är en sådan total flopp. Har man det rätt jobbigt hemma och klarar av sina kontakter i skolan, då uppstår ett visst självförtroende, säger Suzanne.

Hennes mamma hamnade så småningom på mentalsjukhuset Beckomberga i Stockholm och blev utsatt för väldigt mycket tunga mediciner och elchocker. Hon blev intagen när Suzanne var 19 år.

Mamman frågade Suzanne före

sin död ”Jag har väl inte varit någon vidare mor?”

– Jag blånekade till det eftersom hon hade varit så plågad. Hon hade ingen sjukdomsinsikt utan brukade säga att hon hade lite influensa, att hon var lite förkyld. Hon gick hos otaliga terapeuter som inte behandlade psykos på den tiden. De freudianiska analytikerna förnekade psykosen.

Själv har Suzanne gått hos en psykiolog i terapi. Just för att kunna fråga massor om psykos.

Skolan gick ganska bra för Suzanne Osten som har fyra betyg i konvetenskap och två i litteratur från universitetet. Hon har dock aldrig

tagit ut någon examen utan bildade tidigt en teatergrupp och har skrivit pjäser sedan dess med stor framgång och blivit prisad för sitt outtröttliga engagemang för utsatta barn.

– Men jag tror att jag hade kunnat göra en kreativ insats i samhället utan att vara konstnär. I min fantasi som barn ville jag jobba med fredsfrågor i FN. Idag tänker jag att jag nog borde ha organiserat om FN. Jag hade nog varit en god organisatör där. Det verkar de behöva, en bra omorganisering. De är kraftlösa. ■

Text: **Kristina Kleinert**
Foto: **Sara P. Borgström**

Psykiatrin i Skåne granskas efter larmrapporter

Patienter hotas och mobbas vid psykiatriska kliniken i Malmö. Personal vittnar om bristande kompetens, dåligt arbetsklimat och hög personalomsättning. Nu utreder Region Skåne förhållandena.

Det råder svåra missförhållanden i den skånska psykiavården, enligt Sydsvenskan som under sommaren har granskat vad som sker på klinikerna i Malmö och Lund. Granskningen bygger bland annat på en arbetsmiljörapport från företaget Susano och på intervjuer med personal och patienter.

Patienter plågas och personal som inte ställer upp på det blir utfrysade säger en anonym skötare till tidningen. Han har arbetat i flera år på psykiatriska kliniken i Malmö och Lund. Vårdskulturen sitter enligt samma intervjuperson i väggarna.

Susanos rapport är på 17 sidor och 26 medarbetare på psykiakuten i Malmö har svarat på frågor. Sydsvenskan publicerar delar av den. Där framgår att det råder ”signifikant mycket höga nivåer av hot eller våld, vilket är mest uttalat hos sköterskorna”. Vidare finns det ”en kraftigt förhöjd upplevelse av mobbnings och trakasserier på arbetsplatsen”. Verksamheten präglas enligt rapporten också av konflikter i personalgruppen.

Granskning på väg

Harald Wilhelmsson är ordförande i Schizofreniföreningen i Skåne och han instämmer i kritiken. Han har i många år agerat för en bättre psykiatrisk vård och krävt efter sommarens avslöjanden att myndigheter och utomstående

experter skulle göra en bred granskning.

Så blir det troligen också. Region Skåne genomför nu en genomlysning med fokus på tillgänglighet, kvalitet och bemötande samt avvikelser och Lex Maria-anmälningar. Granskningen ska vara klar under hösten och syftar till att ge underlag för beslut för kommande åtgärder.

Harald Wilhelmsson tror att läget är sämre i Skåne än på andra håll i landet. Han kan både den regionala och kommunala organisationen i ett långsiktigt perspektiv vad gäller den skånska psykiatrin och administrationen.

– Vården av psykiskt sjuka har varit försummad sedan mitten av 1990-talet, då vården från fyra huvudmän slogs samman till en, dagens Region Skåne. Perioden har präglats av en omfattande oförmåga att modernisera vården av psykiskt sjuka, säger Harald Wilhelmsson.

Även om det just nu är den psykiatriska vården inne på sjukhusen som står i centrum vill Harald Wilhelmsson påminna om att bristerna är stora också vad gäller öppenvård och kommunala insatser. Han påpekar på att det finns människor som möts av insatser från 30-40 personer från psykiatri och socialtjänst bara under en enda vecka.

– Alla agerar utan samordning och resultatet blir en individ som fortsätter leva i armod.

En bidragande orsak till bristerna är uppdelningen ifrån början tio och numera fem stadsdelsförvaltningar.

När stadsdelsreformen genomfördes försvann enligt Harald Wilhelmsson kompetens både bland politiker och bland tjänstemän.

Men Harald Wilhelmsson tror att förändringarna kommer inom psykiatrin i Skåne. Det som försvårar utvecklingen är bristen på konsekvens och lösningar som bygger på samverkan mellan kommuner och Region Skåne.

– Det finns god vård på många ställen i Skåne men det är svårt att sprida de goda exemplen. Varken politiker eller chefer har rätt på detta förhållande och hemlösheten och dödligheten bland de svårast sjuka har ökat hela tiden.

Fristående stöd

Schizofreniföreningen i Skåne föreslår nu tillsammans med RSMH-Skåne (Riksförbundet för social och mental hälsa) att alla patienter inom den slutna psykiatriska vården i Malmö ska få ett fristående stöd från ett personligt ombud.

– Både psykiatrin och patienterna skulle må bättre av om patienternas egen uppfattning om sin situation och sina behov fick spela en större roll vid utformningen av behandling, skriver Harald Wilhelmsson i ett pressmeddelande.

Ombudens fristående roll skulle garanteras genom att patient- och anhörigorganisationerna får uppdraget att etablera systemet med personliga ombud i slutna psykiatrisk vård, enligt pressmeddelandet. ■

Text: **Marianne Hühne von Seth**

Foto: Kristina Kleinert

Att hantera någon annans pengar kräver stor noggrannhet och hederlighet.

Förslag till översyn: Systemet med god man behöver reformeras

En god man kan vara räddningen för den som inte kan sköta sin ekonomi själv. Men systemet är föråldrat och behöver moderniseras. Nu kommer krav på ny lagstiftning.

Många med psykisk ohälsa har en god man eller förvaltare som ska tillvarata deras intressen, ekonomiskt och juridiskt. Det rör sig om cirka 100 000 personer, enligt uppskattning från Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare.

Ofta är det anhöriga, vården eller socialtjänsten som för frågan på tal när det visar sig att en person inte klarar att betala räkningar eller att

hantera sina pengar. Det blir kaos i privatekonomin med kanske betalningsanmärkningar och ogenomtänkta lån som följd. Den gode mannen sköter sitt uppdrag ideellt mot en mindre ersättning. Att betala räkningar och sköta ekonomin kan ta många timmar i anspråk, liksom kontakter med vård, socialtjänst, myndigheter och boende.

En vanlig ersättning rör sig om 10 – 12 000 kronor per år. Många gode män har visat sig ha många huvudmän. Det kan handla om 20 uppdrag

”Tillsynen är klen, det är min uppfattning.”

eller fler. Det krävs ingen formell yrkeskompetens men däremot personlig lämplighet och redlighet. Ofta är det anhöriga som får uppdraget att hantera komplicerade ekonomiska förhållanden.

Överförmyndaren utreder och god manskapat beslutas sedan av tingsrätten. Varje kommun har en överförmyndare eller överförmyndarnämnd som är politiskt tillsatt utan formella kompetenskrav.

De ska kontrollera att den gode mannen sköter uppdraget korrekt. Därför ska gode mannen varje år redovisa alla transaktioner under året. Alla konton utom det som används för löpande utgifter ska vara spärrade. Uttag från dessa ska godkännas av överförmyndaren.

Ändå uppdagas oegentligheter med jämna mellanrum. I början av året åtalades en god man för att ha förskingrat över 400 000 kronor för två kvinnor. Den gode mannen ska ha flyttat pengar från sina huvudmäns konton till sina egna. I ett annat fall i Göteborg blev en god man åtalad för att bland annat ha gjort stora inköp till sin huvudman, men den påstått inköpta Tv:n, ny säng för 21 000 kronor och andra dyrbara inventarier fanns inte i huvudmannens lägenhet.

Att detta är möjligt kan bero på att överförmyndarnas kontrollsystem är alltför grovmaskiga och/eller att de saknar både kompetens och resurser. Det kan dröja många månader innan en inlämnad årsredovisning granskas och kontrollen sker i vissa kommuner stickprovsmässigt. Resurserna är begränsade och i takt med att allt fler personer ska ha god man går allt mer tid till rekrytering och administration.

Länsstyrelsen kritisk efter tillsyn

Det är Länsstyrelserna som ska sköta tillsynen av överförmyndarna och

Foto: Fotoakuten

Uppdraget som god man har blivit allt mer komplicerat.

Enheten för tillsyn på Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för detta för fem län med 37 överförmyndare/överförmyndarnämnder. Fyra tjänstemän i Stockholm ska stå för denna tillsyn, som enligt huvudregeln ska ske en gång om året.

Johan Lidman är en av de jurister på Länsstyrelsen i Stockholms län som granskar kommunernas överförmyndare. Han säger:

- Vid inspektion väljer vi slumpmässigt ut och granskar ett antal ärenden och därtill kan vi öppna ett ärende om vi får in anmälan från utomstående. Våra sanktionsmöjligheter är begränsade, säger Johan Lidman.

Det innebär att Länsstyrelsen kan rikta "allvarlig kritik", "kritik" eller "inte undgå kritik" mot överförmyndaren i en rapport som man sedan skickar till överförmyndaren. Länsstyrelsen kan också ålägga överförmyndaren att inom viss tid underrätta Länsstyrelsen om vilka åtgärder som vidtagits med anledning av en anmärkning. Den yttersta åtgärden är att till rätten ansöka om att överförmyndaren ska bli avsatt, men det sker inte ofta.

Hittills i år har enheten skrivit 16 tillsynsrapporter och de utgör

"Den lagstiftning vi har idag är från 1924 och handlar om hur man ska förvalta omyndiga barns pengar."

sorglig läsning. Nästan alla granskade kommuner har fått kritik på en eller flera punkter, ofta för långa handläggningstider eller felaktig handläggning. Allvarligast kritik får Danderyds kommun, där en god man för huvudmannens räkning fört över ett arv på flera miljoner till huvudmannens son.

Tillsynen är klen

Per Scholtz är jurist och juridisk rådgivare i Schizofreniförbundet. Han har stor erfarenhet av frågor kring förbundets medlemmars ekonomi och är kritisk till hur systemet med gode män i dag fungerar.

- Min uppfattning är att tillsynen är klen. Det händer att anhöriga eller personliga ombud slår larm till överförmyndarna utan att få tillräcklig respons eller att man agerar, säger Per Scholtz.

Han efterlyser en professionalisering av uppdraget.

- Det är svårt att hitta tillräckligt många personer med rätt kompetens och engagemang eftersom ersättningen är låg. Uppdraget skulle i stället ligga hos kommunen av anställda tjänstemän

Han påminner också om att kommunen inte har någon försäkring som täcker förluster i händelse en god man försöker eller slarvar bort sin huvudmans pengar eller andra tillgångar.

Eva von Scheele är förbundsjurist vid Sveriges Kommuner och Lands-ting (SKL) och arbetar med frågor som rör god man och förvaltare. Hon säger utan omsvep att rättssäkerhe-

ten för huvudmännen är satt ur spel. Lagen som kom 1924 var inte avsedd för de grupper som i dag behöver ekonomisk, juridisk och annan hjälp för sin existens.

- Den lagstiftning vi har handlar om hur man skulle förvalta omyndiga barns pengar. På 1990-talet när förändringarna kom och vuxna psykiskt sjuka och funktionshindrade skulle integreras i samhället kom helt andra behov, säger Eva von Scheele.

Systemet måste utredas

Hon konstaterar att då skulle den gode mannen plötsligt bli bankdirektör, ordna med boende och se till att allt fungerade juridiskt och socialt. Detta har blivit allt mer komplicerat med tiden och är i dag ett omöjligt lekmannauppdrag i många fall, enligt Eva von Scheele. Och det blir inte bättre av att många små kommuner inte har den juridiska och ekonomiska kompetensen för sin tillsyn av gode männen.

- Lagstiftaren måste göra en ordentlig utredning av hela systemet, det har man gjort i andra länder och Norge har nyligen infört nya regler. SKL kommer i höst att begära en utredning hos justitiedepartementet, med syfte att få till stånd ny lagstiftning, säger Eva von Scheele.

Men hon vill understryka att som företrädare för SKL, och därmed för överförmyndarna, kan hon se att överförmyndarna gör ett fantastiskt jobb, med små resurser.

- Lagstiftaren har under senare år lagt fler och fler uppgifter på överförmyndarna, utan att skjuta till en enda krona extra. Kommunerna får ingenting för det administrativa arbetet att få fram tusentals nya gode män inom loppet av några år, till följd av lagen om god man till ensamkommande barn.

Eva von Scheele anser att det är förvånande att uppdraget gällande ensamkommande barn ligger hos Överförmyndare, det är en angelägenhet för det sociala. Hon konstaterar att familjerätten alltid hamnar sist när staten fördelar pengar. •

Text: Marianne Hühne von Seth

Swedbank

Robur

Spara med hjärtat

Låt pengarna växa samtidigt som de verkar för en god sak. Spara i Swedbank Robur Humanfond så bidrar du årligen med två procent av din fondförmögenhet till Schizofreniförbundets viktiga arbete. I Humanfond investerar vi i svenska företag som tar ansvar för vår omvärld. Mer information om ideellt fondsparande hittar du på swedbank.se/schizofreni

Swedbank Robur i stolt samarbete med Schizofreniförbundet

